

פרופ' א"ס אברהם

הרדמה לצורך ביצוע הפלה מלאכותית – שו"ת

ראשי פרקים

- א. הצגת השאלה
- ב. "לפני עור" או "מסייע"
- ג. "מסייע" ליהודי
- ד. "מסייע" לגוי
- ה. הכשלת האשה המפלת באיסור לפ"ע
- ו. פחות מארבעים יום
- ז. שבת
- ח. סיכום

א. הצגת השאלה

אני רופא מרדים (Anesthesiologist) העובד בבית חולים בניו-יורק. תפקידי הוא לתת תרופות הרדמה לאנשים שצריכים לעבור ניתוח, ולהשגיח על מצבם (לחץ דם, דפיקת הלב וכדומה) בשעת הניתוח. בבית חולים זה מבצעים גם הפלות מלאכותיות לנשים, ומבקשים ממני לשבת בתפקידי בשעה שהרופא מבצע את ההפלה. להפלות אלה אין הכרח דוקא בהרדמה כללית, ואפשר לבצע את ההפלה ע"י הרדמה מקומית (local anesthesia), או אפילו ללא הרדמה כלל. אלא שכמוכן, הנשים מעדיפות להיות מורדמות לגמרי בשעת ההפלה כדי שיהא נוח להן יותר. הרבה מהפלות אלו נעשות עפ"י בקשת הנשים מבלי להבחין אם ההפלה היא הכרחית (שבלעדיה צפויה סכנה לאשה). חלק מהנשים הן יהודיות וחלק אינן יהודיות. הנשים נמצאות בשלבים שונים של ההריון (אך רובן הן בהריון של פחות מששה חדשים).

עלי להדגיש שביצוע ההרדמה אינו נוגע ישירות למעשה ההפלה. אני אמור רק להרדים את הנשים, ורופא אחר יבצע את ההפלה. כפי שכתבתי לעיל ניתן לבצע את ההפלה ללא הרדמה, אך לנשים נוח יותר להיות מורדמות.

עד עכשיו נמנעתי עד כמה שאפשר מלהשתתף בהפלות, אבל זה מזיק לי ומעכב את התקדמותי בבית החולים, ומונע ממני לקבל משרה גבוהה ואחראית יותר, וכתוצאה מזה אני גם מרויח פחות כסף וכו'.

שאלתי היא:

(א) האם מותר לי לשרת ולהרדים לצורך הפלה, כשההפלה אינה כרוכה בסכנת מוות לאם, או שעלי להמנע מביצוע הפלה אלא אם היא נועדה למנוע סכנת מוות?

(ב) האם מותר לי לשנות את מקום עבודתי לעבוד בבית חולים אחר שבו מבצעים יותר הפלות מאשר בבית החולים בו אני עובד כעת?

אני אסיר תודה לכב' אם יענה לי על שאלות נחוצות אלו.

ד"ר ד. ט.

ניו יורק

תשובה¹

להלן מה שחשבתי בנוגע לשאלה של המרדים הנכבד.

אך אין כמובן בכוונתי לפסוק הלכה למעשה. ואף על פי שיש סיכום הלכות בסוף, מדובר רק על סיכום אישי ואין לסמוך עליו, אלא בכל מקרה צריכים פסק הלכה ממורה הלכה.

(א"ס אברהם)

ב. "לפני עור" או "מסייע"

ראשית עלינו לדון בשאלה: על איזה איסור עובר המרדים?

האם הוא עובר על "לפני עור לא תתן מכשול" שהוא איסור דאורייתא, או על "מסייע ידי עוברי עבירה" שהוא איסור דרבנן.

1. השאלה הועברה לעיונו של מחבר ה"נשמת אברהם", שכתב את המאמר הבא. המאמר היה לנגד עיניו של הגרש"ז אויערבאך שליט"א, והערותיו מובאות בתוך המאמר.

לכאורה היה אפשר לחשוב שמכיון שנמצאים מרדימים אחרים שיעשו את הפעולה אם הוא מסרב, אין כאן "תרי עברי דנהרא"² וממילא יש כאן רק איסור דרבנן של "מסייע". אך זה נכון רק אם מדובר ברופא מרדים העובד בחו"ל, כשמרדימים אחרים שיבואו במקומו יהיו גוים. אמנם במקום שגם הרופא המרדים השני יהיה יהודי, אין הדבר כן ויש כאן איסור דאורייתא של "לפני עור", (אם הכירוהו או החולה יהודי, כפי שיבואר להלן). ועיין בברכ"י³ שדן בענין ומסכם:

ובפרט דלדעת כל הגדולים הנזכרים איסורא דאורייתא נמי איכא וכדכתיבנא, וסברתם היא סברא אמיתית אף אם המצא ימצא ישראל אחד דקעבר אלפני עור לא מן השם דיפטר זה. וכן מוכח מדברי הרב ארח מישור וכו', עכ"ל.

וכן דן באריכות השדי-חמד⁴ וכותב: "וא"כ פשיטא דאיכא בנדון זה איסור תורה" עכ"ל. ומובא שם גם דברי המל"מ⁵ שכותב דדוקא בכוס לנזיר וכיוצא כשיכול הוא בעצמו ליטלו, אין המושיט לו עובר בלפני עור כיון שהיה יכול ליטלו בעצמו בלא העברת הלאו דלפני עור כלל, אבל כאן מה לי אם ישראל זה עובר בלפני עור או אם ישראל אחר וכו'. ומסכים אתו המנחת חינוך⁶. וכן פוסק בפשיטות הבן איש חי⁷.

אמנם עיין בשו"ת תורת חסד⁸ שכותב:

מ"ש הרמ"א דאסור להאכיל למי שלא נטל ידיו משום לפ"ע, היינו רק כשנותן לו משלו במתנה דאז הוי כמו תרי עברי דנהרא דאינו יכול ליטלו מעצמו. אבל כשקונה ממנו במחיר כסף שבידו לקנות לו פת בכל מקום א"כ ליכא איסורא כלל, דבאיסור דרבנן היכא דלא קאי בתרי עברי דנהרא י"ל דליכא איסורא כלל. ואף את"ל דאפילו בכה"ג איכא איסורא בשאר איסור דרבנן, מ"מ יש לחלק בין איסור דרבנן שאסרו בהחלט ויש תורת איסור על אותו דבר, ובין היכא שחכמים גזרו רק חיוב על האדם כמו נטילת ידים לאכילה ואין על הפת שם איסור כלל ובכה"ג ודאי שרי, עכ"ל.

2. עבודה זרה, ו:

3. חו"מ סי' ט ס"ק ג.

4. מערכת וא"ו כלל כו ס"ק ט.

5. פ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ב.

6. מצוה רלב אות ג.

7. שנה ב פ' ואתחנן סע' ב.

8. או"ח סי' ה.

וא"כ במקרה דידן, אילו היה מדובר בארץ ישראל כשגם הרופא שיבוא במקומו יהיה יהודי, לכאורה יש לאסור, ואפילו אם על ידי כך יאבד את פרנסתו, (אם הכירורג מבצע ההפלה או התולה הוא יהודי).

אך כתב לי הגרש"ז אויערבאך שליט"א: אפשר שהמרדים חשיב רק כמסייע לרופא שמבצע את ההפלה ואינו עובר ממש בלאו, עכ"ל⁹.

ג. "מסייע" ליהודי

וכעת נדון בע"ה על מקרה שהמרדים יעבור רק על איסור דרבנן של מסייע (דהיינו שאם הוא יסרב, הרופא שיבוא במקומו יהיה גוי, וכפי שכתבתי לעיל). והשאלה היא: עד כמה אדם חייב להפסיד כדי לא לעבור על איסור דרבנן?

כותב הרדב"ז¹⁰ ומובא גם בחידושי רעק"א¹¹:

דאם הוא בין העכו"ם ואינו מוצא לאכול אלא דברים אסורים אפילו איסור דרבנן ושמנו של גיד וכדומה, חייב ליתן כל ממונו למצוא דבר היתר לאכול ולא יאכל איסור. ולאחר מכן, אנוס הוא מחמת נפשות, ואוכל הקל קל תחלה. ומ"מ אין מחויב ליקח לו ממון בהמתנה עד שיהיה לו מעות לפרוע, דדלמא לא יהיה לו מענת והעכו"ם חובשין אותו ומייסרין אותו ויכול לבוא לידי סכנה, עכ"ל.

ועיין בפ"ת¹² בשם הפמ"ג¹³, דיש להסתפק בל"ת דרבנן, אם מחויב ליתן כל ממונו או חומש, ע"ש. ועיין בשו"ת חוות יאיר סי' קפג דפשיטא ליה דאפילו בל"ת דרבנן צריך ליתן כל ממונו, ע"ש בפ"ת כל השאלה. ועיין בשו"ת זרע אמת¹⁴ שחולק על הרדב"ז.

9. ואמר לי הגאון שליט"א: "שרק מי שנותן לכירורג את המכשיר בו הוא יבצע את ההפלה יעבור על הלאו דלפני עור (כשהכירורג אינו יכול לקחת או לקבל את המכשיר בלעדיו), דומיא למושיט יין לנוזיר או אבר מן החי לבן נח" עכ"ד. ועיין בריטב"א ע"ז סג ע"א ד"ה ומה.

10. סי' אלף רטז.

11. יו"ד סי' קנז סע' א.

12. יו"ד שם ס"ק ד.

13. אר"ח סי' חרנו סע' א.

14. ח"ג סוסי' לב, מובא גם בדרכ"ת יו"ד שם ס"ק יז.

וכתב בחידושי הר"ן¹⁵:

כל שכן דאסור להשביעו. ואעפ"י שאם ישביעוהו לכותי לא ישבע לשקר ולא יפסיד ישראל את ממונו, מ"מ לא מצינו שיהא הממון דוחה מצוה אפילו מן המצות דרבנן, עכ"ל.

וכן ראיתי בחפץ חיים¹⁶ שכותב בפשיטות:

ועוד דאפילו בלעבור על איסור דרבנן כתבו הפוסקים דמחוייב ליתן ג"כ כל אשר לו ולא לעבור, עכ"ל.

וכותב המהרי"ל דיסקין¹⁷:

ונ"ל דלאו דלפני עור אם הלה אונסו בממון שרי. וקצת דוגמא לזה מש"כ ביו"ד סוסי' שלד דאין אדם מחוייב להוציא ממונו להפריש חברו מן העבירה בכפיה. ויתישב בזה לשון הברייתא גיטין מד ע"א כמוכר ביתו לעכו"ם דמעלה בערכאות, ע"ש ברש"י ותוס'. ולהנ"ל יתכן דהגם שמחזק המקח בזה מ"מ שרי ליה להציל דמי הבית בזה מידם¹⁸. וראיה נ"ל ממה שאמרו בב"מ פח ע"ב דקרא דכנפשיך אתי לפטור אם חסם האדם, ואיך סלקא דעתין לחייבו מלקות הא הוי התראת ספק, דמדינא הלה מחוייב למחול לו כל עיקר השכירות ושלא לעשות כלל וכו'. ובעיקר הענין, יש עוד להביא ראיה דאפילו משום תקנתא דרבנן לא חיישינן ללפני עור מהא דכתובות ג ע"ב דפריך ולדרוש להו דאונס שרי (להיבעל להגמון תחילה ולא לבטל תקנת חכמים שכתולה נישאת ביום ד') וכו' וא"כ תיקשי, נהי דאאיסורא דאשה לא קפדינן, משום דאניסא היא וקרקע עולם, אכתי נעקריה משום לפני עור דהא בני נח מצווין על העריות בנערה מאורסה דישראל. ודוחק לומר דבטפסר שכולם כידו לא חשיב לפני עור, דלא הוי כתרי עברי דנהרא, דזה אינו, דהא חזינן דאי לא תינשא בד' על כל פנים לא אניס ליה אלא ע"כ כנ"ל, דמשו"ה לא הוי עקרינן תקנת חכמים, עכ"ל.

ובביאור הגר"א¹⁹ כותב:

ואפילו שבות דשבות אסור בהפסד ממון כמ"ש בפט"ז דשבת (קכא ע"א) אין אומרים כבה וכו' ובפ"ב די"ט (כב ע"א) כי קמיבעיא לי

15. על סנהדרין סג ע"ב.

16. הל' איסורי רכילות כלל א בבאר מים חיים סוסי' ק יב.

17. קונטרס אחרון סי' קמה.

18. ואע"פ שמכשיל את הגוי השופט בחיזוק ע"ז.

19. יו"ד שם ס"ק ד ובאו"ח סי' תרנו סע' א.

משום הפסד ממון ובפ' בתרא דע"ז (ע ע"א) כמה כיסי משתכחי וכו' ולא ידענא וכו' וכיוצא בו הרבה²⁰ עכ"ל.

ובשדי-חמד²¹ מביא את שו"ת הרמ"ץ או"ח סי' יח דסובר שבאיסור דרבנן אפילו אם צריך לעבור בקום עשה לא אמרינן לבזבז כל ממונו וכו', וכותב: ויש לפקפק על דבריו דלגבי איסור דרבנן בקום ועשה נעלם ממנו דברי הרדב"ז שכתב בפשיטות דצריך לבזבז כל ממונו וכו' (מובא לעיל) ומרן החבי"ף (ר' חיים פאלאג'י) בספר ריח חיים בסי' תרנו כתב בשם הב"ח בתשובות הישנות בסי' קכט וכו' וכונתו דאפילו איסורין דרבנן דאסמכינהו אלאו דלא תסור, הדין נותן ליתן כל ממונו כדי שלא לעבור עליהם, עכ"ל של השדי חמד.

20. אגב, אמנם כתב הגר"א באו"ח סי' תרנו, דשבות דשבות אסור אפילו במקום הפסד, וראיה מהגמ' בשבת קכא ע"א אין אומרים כבה (שתי הדוגמאות האחרות הן של שבות לבד ולא של שבות דשבות וצ"ע). וכתב לי הגרש"ז אויערבאך שליט"א: כוונתו לסייע מזה שלא נזכר כלל להתיר ע"י שבות דשבות, עכ"ל), אך לכאורה בכיבוי הדין יותר חמור, עיין בר"ן (פכ"ב דשבת ד"ה ובמקום) ואין משם ראיה על יתר שבות דשבות שגם יהיו אסורים אפילו במקום הפסד גדול. ולהדיא נפסק להלכה ברמב"ם (הל' שבת פ"ו) ובאו"ח (סי' שז סע' ה) בדעה ראשונה דמותר.

וכתב לי הגרש"ז אויערבאך שליט"א: בסי' שז סעיף ה לא נזכר כלל במקום הפסד, רק המג"א כתב שמותר במקום הפסד גדול והא"ר סובר דאסור כמבואר במ"ב ס"ק כב, עכ"ל. וביו"ד סי' קנז ס"ק ד כותב הגר"א "שבות דשבת" (ולא "שבות דשבות") ומסתבר שבהגהות הגר"א ביו"ד יש ט"ס וצ"ל "שבות דשבות", כי מקור הדין ברמ"א שם היא שו"ת הריב"ש (סי' שפז) וז"ל שם: ונשוב לענין הנדון שטוען העובר שהותרה לו שבות אפילו דמלאכה משום פסידא, והבל יפצה פיהו. אין צריך לומר לדברי האוסר בשאר המצות, אלא אפילו לדברי המתיר במקום מצוה, במקום פסידא לא שרינן, ואפילו שבות דשבות נמי במקום פסידא לא שרינן וכבוי דליקה יוכיח וכו', והיינו טעמא דארנקי ששכחו בסרטיא (שבת קמב ע"ב) דלא התירו בו אמירה לכותי ואפילו טלטול ע"י ככר או תינוק ומחיצה של בני אדם (ע"ש ברש"י) לא התירו, עכ"ל. ועיין שם גם בתשובה אחרת (סוסי' קמא).

אמנם עיין בפמ"ג (סי' שז במ"ז ס"ק ד), שכותב: ופשיטא לי דבשאר איסורין (חוץ משבת) שבות דשבות יש להתיר וכו' ואין ללמוד משבת דחמור, עכ"ל. אך בשו"ת ריב"ש (סי' קכא), כותב: ובמועד קטן יב ע"א תניא לגבי חולו של מועד דכל שאינו עושה אינו אומר לכותי ועושה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל, אע"פ שדעתו שאין מלאכה אסורה בחול המועד אלא מדברי סופרים, עכ"ל.

וכתב לי הגרש"ז אויערבאך שליט"א: אע"ג שחזו"מ רק מדברי סופרים, מ"מ חמור יותר והוא כמו יו"ט שני אע"ג שהוא רק מדרבנן, עכ"ל.

וראיתי אח"כ בפמ"ג (סי' תסח במ"ז ס"ק ב) שכותב: ובש"ך יו"ד סי' רצז אות ד צ"ל דוקא איסור לאו. הא איסור עשה שרי אמירה לעכו"ם בשאר איסורין, משא"כ י"ט ושבת וחה"מ אף בדרבנן אסור שבות דשבות ע"י עכו"ם אם לא במקום מצוה וכו', עכ"ל.

ועיין בב"ש (אהע"ז סי' ה ס"ק טז), שכותב: ואמירה לכותי אסור בכל האיסורים כמ"ש ביו"ד סי' רצז סע' סט, עכ"ל, ולא ברור אם כוונתו גם באמירה לכותי באיסורי דרבנן.

21. מערכת הלמ"ד כלל קז וכו' בדברי חכמים סימו לט.

ובדעת תורה²² כותב: ובאיסורי דרבנן עיין פ"ת ליו"ד. ובשו"ת ב"ח סי' קכט כתב בפשיטות שצריך לבזבז כל ממונו, אבל בשו"ת שכות יעקב ח"א סי' צח חולק ע"ז וכו', ועי' תוס' סנה' כו ע"א ד"ה משרבו האנסין וכו' (שהקשו שם וכי משום ארנונא התירו לחרוש ולזרוע, דהוי איסורא דאורייתא וי"ל דמיירי בשביעית בזמן הזה דהוי דרבנן וכו' ע"ש) וכו', עכ"ל.

נשאל האג"מ²³ על אשה שנתאלמנה וצריכה לפרנס בניה ואינה מוצאה להשתכר למשרה שיהיה כדי לפרנס את בניה אלא באם לא תכסה את ראשה וכו' ומשיב:

שיש להתיר לה בצורך גדול כזה דהא פשוט שאף להב"ש והדגמ"ר בסי' כא ס"ק ה שסברי מירושלמי שגם אלמנה אסורה ללכת פרועת ראש הוא רק מצד דת יהודית דמדאורייתא הא רק באשת איש נאמר²⁴. ולכן כיון שיש לפרש דמאחר שלא נאמר בתורה בלשון איסור הוא רק חיוב עשה שתלך בכיסוי בראש. ומסתבר לע"ד שבזה פליגי ב' הלשונויות ברש"י כתובות עב וכו', והחלוק לדינא הוא דאם הוא איסור יש לאסור אף בהפסד גדול שתפסיד כל ממונה, אבל אם הוא רק חיוב עשה הוי גם אונס ממון דיותר מחומש אונס, דבעשה חייב רק עד חומש. ולכן כל שהיא הפסד כחומש נכסיו ויותר כהא שאין משגת משרה להרויח לחיותה וחיות בניה, הוא אונס שאינה מחוייבת לישנא בתרא שהוא עיקר. אך מ"מ באשת איש שהיא דאורייתא, יש לאסור מספק פי' לישנא קמא דרש"י שסובר שהוא איסור שלכן רק דת יהודית יש להקל מספק דודאי לא חמיר מאיסור שספק לקולא וכו', עכ"ל.

ואמנם מיקל הגאון ז"ל בספק דרבנן. אך בודאי דרבנן מחמיר וכפי שהוא כותב להדיא "דאם הוא איסור יש לאסור אף בהפסד גדול שתפסיד כל ממונה" ומדובר לשיטתו באיסור דרבנן.

22. סי' תרנו סע' א.

23. אהע"ז ח"א סי' נו.

24. וצ"ע מהב"ח סי' כא ד"ה לא יכלו בנות ישראל, דכותב נראה דנפקא לן מדאיתא פרק המדיר וכו' ותנא דב"י אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש, דמדלא קאמר אזהרה לאשת איש אלא סתמא אזהרה לבנות ישראל, אלמא דאחת פנויה ואחת אשת איש באזהרה (והכוונה פנויה דהיינו אלמנה עיין בב"ש ס"ק ה) וכ"כ הגר"א שם ס"ק יא: אחד פנויה מדקאמר לבנות ישראל ול"ק לאשה, עכ"ל. אך עיין במג"א סי' עה ס"ק ג ובשו"ת שכות יעקב סי' קג שחולקים על הב"ח וכן ראיתי בשו"ת יביע אומר ח"ד אהע"ז סי' ג ס"ק ג שגם כותב שלאשה גרושה או אלמנה פנויה אין איסור מן התורה לצאת בפרוע ראש. ועיין שם בס"ק ד מה שכותב היביע אומר על התשובה הנ"ל של האג"מ.

ולפי כל האמור מסתבר שיהיה אסור לו להרופא המרדים לסייע בהפלה שהוא יודע שאין לה היתר ממורה הוראה מובהק. ועליו לעשות הכל שביכולתו לא להיות מעורב בדבר (וה"ה כל העוזרים בכיצוע ההפלה כגון אחיות וכו') ואם לאו, יצטרך לסרב ואפילו אם זה יהיה כרוך בהפסד משרתו, וכל שכן אם מדובר במצב שגם הרופא המרדים שאמור לבוא במקומו יהיה יהודי. אך במקום שיש ספק סביר שמא יש כאן היתר על פי ההלכה, מסתבר שיהיה מותר כי אין הוא חייב לכבדו כל ממונו כדי לא לעבור על ספק איסור דרבנן.

וא"ל הגרש"ז אויערבאך שליט"א שעל המרדים לברר היטב אם ההפלה היא לפי היתר הוראה או לא, הן בארץ והן בחו"ל.

ד. "מסייע" לגוי

אם המנתח הוא גוי, יש להסתפק. כי מצד אחד הדין של הפלה ע"י גוי יותר חמור²⁵, אך מאידך, יש לדון אם יש בכלל איסור של מסייע ביהודי המסייע לגוי. ועיין ברמ"א²⁶ שכותב: "א"א הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתה היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יכלו לקנות במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר מותר למכור להם כל דבר ויש מחמירים²⁷, ונהגו להקל כסברא הראשונה, וכל בעל נפש יחמיר לעצמו, עכ"ל. ואמנם מור"ם מביא מחלוקת ראשונים בדבר ומחליט לדינא לקולא, אך הש"ך שם²⁸ כותב: אבל לפענ"ד דלא פליגי דכ"ע מודים להמרדכי ולהתוס' בפ"ק דע"ז (ג ע"א ד"ה הבא) דעובד כוכבים או מומר שרי וכו' ע"ש. וכ"כ החת"ס²⁹: ומעתה תמוה תתמה עיני, מאין אנו רגילים למכור ביצים לנכרים והתירא מפורש בש"ס ופוסקים עיין יו"ד סוסי' פו, הלא אסור להושיט להו אבר מן החי משום לפני עור, ואי נימא משום דמצוי להו בלאו הכי ביצים שרי למכור להו דדוקא בתרי עברי דנהרא אסור להושיט כמבואר בע"ז ו ע"א, ומבואר שם דאפילו איסור דרבנן ליכא ודלא כמשמע מתוס' שבת ג ע"א ד"ה בכא דרישא. וצריכים לחלק, דוקא לישראל

25. עיין רמב"ם הל' מלכים פ"ט ה"ד. ועיין בתוס' סנה' נט ע"א ד"ה ליכא שמסתפק אם מותר לבן נח להרוג את העובר אפילו כדי להציל את היולדת. ופוסק האג"מ, חו"מ ח"ב סי' סט, דלא הותר לבן נח להרוג עובר מפני פקוח נפש דהאם.

26. יו"ד סי' קנא סע' א. ועיין גם באהע"ז סי' ה סע' יד בהגה.

27. דהיינו התוס', הרא"ש והגמ"ר פ"ק דשבת והר"ן פ"ק דע"ז, על"פי הבנת הדרכי משה (הובא בכרכי יוסף, בניגוד לש"ך ולחת"ם סופר הלומדים בדעת התוס' וסיעתו שאין איסור מסייע בגוי). וכן מחמירים התשב"ץ ח"ג סי' קלג והחיד"א בכרכי יוסף יו"ד סי' קנא סע' א. ועיין בשדי חמד מערכת וא"ו כלל כו ס"ק ב.

28. ס"ק ו.

29. שו"ת יו"ד סי' יט מבוא גם בפ"ת יו"ד סי' סב ס"ק א.

מצוה להפרישו מאיסורא דכל ישראל ערבים זה בזה, משא"כ לנכרים, אפילו מאי דאסור נמי לדידהו מ"מ אין כאן ערבות והיכי דלא שייך לפני עור אין מצוה להפרישם, וא"ש היתרא דמכירת ביצים המבואר בש"ס ופוסקים משום דשכיח להו טובא, עכ"ל.

וכ"כ המג"א³⁰: ונ"ל דלעכו"ם ליכא איסור לסייע במידי דאסור לו כמו אבר מן החי אם לא דקאי בענין שאינו יכול ליטלו וכן איתא בהדיא בע"ז דף ו' וכ"כ הר"ן רפ"ק דע"ז וספ"ק וכ"כ התוס' בקדושין דף נו ע"ש, עכ"ל. וכ"כ הפמ"ג³¹. ועיי' בפני יהושע³² שכותב להוכיח ד"לפני עור" דגוי הוא איסורא דרבנן בזמן הזה שהוא אחר מתן תורה, מטעם דהא הקב"ה עמד והתיר להם ואינו אסור אלא שלא יעברו על ידינו. ולא הבינותי, הא בגמ'³³ נאמר רק שאין להם שכר כמצווה ועושה אך מנין לנו שאינם נענשים עליהן. וכ"כ רש"י בהדיא³⁴. וראיתי בשו"ת חת"ס³⁵ שמביא את תשובת הפני יהושע הנ"ל ומתפלא עליו וכותב: ותימה הא מסקינן בע"ז שהתיר להם שלא יקבלו שכר כמצווה ועושה אבל מיענשו עלייהו, נמצא המכשילן נותן מכשול לפני עור. ונהי ממונס התיר לענין אם הזיק שור ישראל לשל בן נח, אבל להכשילם בעבודת ד', מי התיר, אדרבא מצוה להורותם כמ"ש הרמב"ם פ"י ממלכים, וודאי איסור דאורייתא הוא וכו', עכ"ל. אך אח"כ ראיתי בתשובה נוספת של הפני יהושע³⁶ שחוזר ומקשה השואל מרש"י הנ"ל ומשיב הגאון פני יהושע: ומ"ש כבודו דמעונש לא פטרן, אמת הדבר ומ"מ לא הוי לפני עור ממש כיון שעתה הן אינן מצוין ואם עושין אין מקבלין שכר אלא כשאינו מצווה, א"כ אין מכשיל ממש דעיקר לפני עור קאי אמי שמצווה שלא להכשיל ולא על מי שאינו מצווה דהעונש הוא על שהיה מצווה תחילה וגרם בחטאו שנעשו שאינו מצווה, ומ"מ אסור הוא מדרבנן (חסר סיום התשובה), עכ"ל.

מכאן מסתבר שמותר לרופא מרדים יהודי לסייע בהפלה שמבצע רופא גוי (לאשה גויה ולא לבת ישראל, כפי שיבואר להלן) באופן דאינו עובר על לאו דלפני עור, וכעל נפש יחמיר על עצמו אם אפשר.

30. סי' שמז ס"ק ד.

31. סי' קסג א"א ס"ק ב.

32. שו"ת ח"א יו"ד סי' ג.

33. ע"ז נ ע"א.

34. ב"ק לח ע"א ד"ה לומר וסנה' ו ע"א ד"ה ולפני עור.

35. חו"מ סי' קפה.

36. ח"ב אהע"ז סי' מג.

ה. הכשלת האשה המפלת באיסור לפ"ע

אם האשה (שבגופה מתבצעת ההפלה) היא גויה מותר להרדימה, בין אם הרופא (מבצע ההפלה) הוא יהודי ובין אם הוא גוי, כל זמן שהמעשה מוגדר כ"סיוע" בלבד ללא איסור "לפני עור".

אולם אם היא ישראלית אסור להרדים אותה, גם אם מבצע ההפלה הוא גוי, עקב האיסור לסייע לה לעבור על איסור הכשלת הגינקולוג הגוי ("לפני עור"!). ואף שהמפלת נמצאת בלי הכרה בזמן ביצוע הגרידה, ואם כן לכאורה אינה מבצעת שום פעולת הכשלה בידים, א"ל הגרש"ז אויערבאך שליט"א שבכל זאת היא עוברת על "לפני עור" של רציחה והשחתת זרע³⁷, ואין הכדל אם היא בלי הכרה בגלל הרדמה כללית או שהיא בהכרה מלאה כשהניתוח מתבצע בהרדמה מקומית, עכ"ד.

עוד כתב לי הגאון שליט"א דלגבי מה שכתוב בדין מקיף וניקף שהניקף צריך הטיית ראש כדי להתחייב³⁸, שם, כדי להתחייב במלקות צריך מעשה בידים בשעת ביצוע האיסור. אך אה"נ אם בוצעה ההקפה בהסכמתו כשהוא בא להמקיף שיבצע את האיסור, עובר שפיר בלאו גם אם היה בלי הכרה בשעת מעשה³⁹, עכ"ד⁴⁰.

ו. פחות מארבעים יום

באשה יהודיה

עיי' כנשמת אברהם⁴¹ מחלוקת אחרונים אם יש איסור מן התורה להפיל עובר פחות מארבעים יום. וא"ל הגרש"ז אויערבאך שליט"א שגם בפחות ממ' יום יהיה אסור בנ"ד משום מסייע להשחתת זרע ואפילו כשמבצע ההפלה הוא גוי.

37. על שיטות הפוסקים בחומרת איסור הפלה — ראה: א. שטינברג, הפלה מלאכותית לאור ההלכה, ספר אסיא א' (מהד' רביעית, מס ירושלים תשמ"ט), עמ' 107-124; במקורות הנוספים שם, עמ' 160-161; אגרות משה חו"מ ח"ב סי' סט; ציץ אליעזר חיי"ג סי' קב, וחי"ד סימנים ק"קב.

הכרעת הגרש"ז אויערבאך שליט"א כאן, היא כדעת הגרמ"פ זצ"ל. — העורך

38. ע"פ רב אשי, מכות כ:; נימוק"י שם; בשו"ע, יו"ד קפא, ד. — העורך

39. דעת בה"ג, הלכות נזיר; ב"מ, י: תוד"ה אקפי; רמב"ן, ב"מ, שם; ריטב"א, ב"מ שם; ריטב"א, קידושין, ל"ה:; ראב"ד בהשגות, ע"ז, יב, א; שו"ע, יו"ד, קפא, ד.

אולם דעת הרמב"ם, ע"ז, יב, א, (ע"פ הבנת הכס"מ שם; הנוב"ל, מה"ת, אורח, עו) אם הניקף אינו מסייע אינו עובר על איסור כלל כיון שלא עשה מעשה כלל.

וראה: אנציקלופדיה תלמודית, ערך הקפת הראש. — העורך

40. ועיי' יו"ד סי' קפא סע' ד.

41. חו"מ סי' חכה ס"ק א 3.

באשה גויה

ראה בשו"ת אחיעזר⁴² שכתב: דבן נח אינו נהרג על עובר פחות ממ' יום וגם בישראל אפשר דאין איסור תורה, עכ"ל. וכ"כ הגאון מלובלין בשו"ת תורת חסד⁴³ וכ"כ האג"מ⁴⁴ שבפחות ממ' יום הדין יותר חמור ביהודי מבבן נח. ולפי זה, יתכן דבאשה גויה יהיה מותר לסייע בהפלה בכל אופן⁴⁵.

ז. שבת

אסור לבצע הפלה בשבת, וממילא אסור לסייע בה בכל אופן אלא אם כן מדובר בפקוח נפש או ספק פקוח נפש לאם.
וא"ל הגרש"ז אויערכאך שליט"א דעל המרדים לברר לפני כל ניתוח בשבת, גם בארץ וגם בחו"ל, אם אמנם יש היתר הלכתי לבצע את הניתוח דוקא בשבת.

ח. סיכום

- א. כשמבצע ההפלה הוא יהודי, אם האשה המפילה היא יהודיה אסור למרדים (וה"ה אחיות וכו') לסייע לפרוצדורה.
- אם המפילה גויה מותר לסייע באופן שהסיוע איננו מגיע עד כדי איסור דאורייתא של "לפני עור".
- ב. כשמבצע ההפלה הוא גוי והאשה המפילה היא גויה מותר לסייע באופן שהסיוע איננו מגיע עד כדי איסור "לפני עור". (אך אם היא יהודיה אסור לסייע).
- ג. כשהאשה המפילה היא גויה, בכל אופן (בין אם הגינקולוג יהודי ובין אם הוא גוי) מותר לסייע, בתנאי שהסיוע איננו מגיע עד כדי איסור "לפני עור".
- ד. כשהאשה המפילה היא יהודיה, אסור לסייע בהפלה, בין אם המבצע יהודי ובין אם הוא גוי, אפילו אם ההריון הוא בן פחות ממ"א יום, ואפילו אם הסיוע איננו מגיע עד כדי איסור "לפני עור".
- ה. אסור לסייע לביצוע הפלה בשבת אלא אם כן מדובר בפקוח נפש או ספק פקוח נפש לאם.

42. ח"ג סוסי" סה.

43. אהע"ז סי' מב אות לג.

44. חו"מ ח"ב סי' סט אות ג.

45. כולל סיוע בידים ב"חרי עברי דנהרא" הנכלל בגדר איסור "לפני עור" כשהפעולה אסורה.